

OPONENTSKÝ POSUDEK BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Kryštof Krutský
Emberá vzdorující globalizačním výzám
Praha: FHS UK, 2024, 48 NS

Vedoucí práce: **PhDr. Marek Halbich, Ph.D.**
Oponent: **Mgr. Lucie Remešová**

Představení tématu:

Předložená bakalářská práce Kryštofa Krutského se zabývá Embery, původními obyvateli Panamy a Kolumbie, kteří v posledních dekádách přicházejí do stále užšího kontaktu s civilizací. To přináší jistá dilemata, jak se postavit naléhavým globalizačním výzám. Student se zabývá otázkou jejich autenticity a identity, které se neustále vyvíjejí. Práce si klade za cíl popsat některá důležitá současná dilemata Emberů, jako je např. přijetí standardů západní civilizace či uzavření se před okolním světem do rezervace a žít zde komunitním způsobem. Práce chce dále řešit otázky, jaké jsou vlastně tradiční hodnoty Emberů a nakonec, zda existuje způsob, jak spolupracovat s globalizovaným světem, a přitom neztratit svou kulturu. Student opakovaně pobýval mezi Embery po dobu dvaceti let a sdílel jejich každodenní život, což jsou nádherné podmínky pro velmi hloubkový a kvalitní výzkum.

Formální stránka:

Rozsah práce 48 NS odpovídá standardům bakalářské práce.

Po formální stránce nalezneme v práci výrazné pochybení z hlediska bibliografie. V seznamu literatury má student přes 40 publikací, v textu však pracuje pouze se zhruba deseti autory. Ostatní desítky autorů ze seznamu literatury v samotné práci zcela chybí. V práci také zcela chybí popis metodologie (viz dále), přestože v bibliografii student uvádí metodologické práce, např.:

HEŘMANSKÝ, Martin. *Úvod do společenskovedních metod. Kvalitativní analýza dat.*

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace.*

ŠVARŤÍČEK, Roman a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách.*

Tyto skutečnosti bude mít student prostor vysvětlit u obhajob.

V práci dále nalezneme množství stylistických chyb a překlepů, např.:

...zajímal se o to, zda jsou schopni s těmito „interpretacemi“ jejich každodenního života, mentality a kosmologie zpětně identifikovat. (str. 8) *...avšak s plným vědomým toho, že je to není proveditelné.* (str. 8) *...na území Kolumbe a Panamy.* (str. 10) *...náčelník mě jednoho dne vyzval, aby se šel podívat na trezor...* (str. 23) *Historicky byla vzdělání bylo jedním z hlavních důvodů...* (str. 29) *...začali sestehovávat do soustředěných komunit.* (str. 29) *Po prvotních zhlédnutí těchto organizovaných prezentací...* (str. 31) *...skutečně chodíte v tomto kostýmu od rána do večere?* (str. 32) *Abych tedy nějakým způsobem přiblížil emickou perspektivu Eberů...* (str. 41) *My Emmerové a naše místo v budoucím světě.* (str. 41) *sopečné a rozdílné znaky...* (str. 41) atd.

Hrubé gramatické chyby, např.:

V ní Kunové dosáhly významných úspěchů a částečné autonomie, čímž se posléze staly vzorem i pro ostatní etnika. (str. 13) *...věci se ale měli dát brzo do pohybu...* (str. 23) *Původní obyvatelé (nebo jejich politická či intelektuální reprezentace) jsou si této skutečnosti velmi dobře vědomy.* (str. 46) atd.

Chyby / absence interpunkčních znamének, např.:

...domnívám se že po právu (str. 12) *Emberové se těmito novými návyky snaží nevyčnít a neupozorňovat na sebe (Theodossopoulos 2016), Tyto svým způsobem submisivní projevy...* (str. 14) *...překážkou pro současné Embery (a ostatní domorodá etnika) se zdá být náš “západní přístup k této etnické skupině, který je stále ohraničen a prodchnut prapůvodními statickými koncepty a exotickými představami o „necivilizovaných občanech“ světa.* (str. 50) atd.

Všechny tyto stylistické a gramatické nedostatky poněkud kazí celkový dojem z práce a je zjevné, že neproběhla její závěrečná editace a revize.

Menším formálním nedostatkem práce je poté strukturace kapitol a podkapitol, které by byly přehlednější očíslované. Takto je vytvářen dojem, že práci tvoří samé hlavní kapitoly a jen několik málo podkapitol. Přestože kapitoly očíslované nejsou, student v textu odkazuje na čísla kapitol, např. *oboje už jsem zmínil v kapitole 6.* (str.29) Z hlediska strukturace textu by bylo dále možné vytknout extrémně stručný závěr (0,7 NS), který navíc nijak nereflktuje položené výzkumné otázky (viz dále).

Relevance teoretických východisek:

Student v kapitole „Teoretické zakotvení a zhodnocení použité literatury“ stručně (1 NS) shrnuje několik autorů, kteří se Emberům věnují. Některé z nich následně cituje napříč celou prací a dalo by se říci, že práce je postavena na těchto citacích a je celá převážně teoretická. Uvádění autoři jsou zvoleni vhodně a relevantně (především Dimitrios Theodossopoulos a Francisco Herrera, dále např. Julie Velásquez Runk, Reina Torres de Araúz ad.).

V úvodu práce stojí: *...vystala nutnost prověřit a otrást s pojmy jako je kultura, tradice, autenticita, jinakost. Přestat je chápat jako nějaké statické konstanty, ale uvědomit si jejich obrovský dynamický rozměr a potenciál, který je jejich základním parametrem.* (str. 8) Těmto pojmům se však teoreticky nevěnuje. Dále chybí teoretické analýzy dalších relevantních pojmů a jevů, jako např. identita a především (velmi často zmiňovaná) globalizace. Tuto absenci bude mít student možnost vysvětlit u obhajob.

Vhodnost metodologie:

Vhodnost metodologie není možné posoudit, neboť v práci kompletně chybí popis jakéhokoliv postupu, který student v daném terénu a při práci s daty aplikoval. Nedozvíme se, kdy přesně v terénu pobýval, jak dlouho a v jakých komunitách se pohyboval, kolik je jeho informátorů (přátel) z řad Emberů, kolik s nimi nahrál rozhovorů (pokud nějaké dělal / nahrával), zda vedl rozhovory v jejich jazyce nebo ve španělštině (na str. 43 je citována Benita, která *mluví výhradně embersky*, čtenář si na základě této informace může domyslet, že autor tuto řeč ovládá. Nikde to však není uvedeno). Zcela také chybí jakákoliv reflexe etiky výzkumu, informovaný souhlas (věděli Emberové, že o nich hodlá psát?) atd.

Jediné, velmi kusé informace se dozvídáme v abstraktu:

Práce bude kromě odborné literatury čerpat z kvalitativního výzkumu, založeného na opakovaných pobytech autora mezi Embery během posledních dvou dekád, sdílení jejich každodenního života a vedení rozhovorů s nimi. (str. 6) Pobýval student mezi Embery dvacet let s nějakými přestávkami nebo spíše po dobu dvaceti let terén tu a tam navštívil? Kolikrát?

Další kusé informace se dočteme v úvodu:

Podobně jako Theodossopoulos, přibližně ve stejné době a na stejném místě jsem se rovněž vynořil z deštného pralesa... (str.7) A dále v první kapitole: *S Theodossopoulosovými díly jsem se do velké míry ztotožnil mimo jiné i proto, že byla sepsána ve stejném časovém období a v místech, kde jsem se sám pohyboval během svých průzkumných výprav.* (str. 9) V práci však není uvedeno, o jaký rok se jedná. Čtenář může jen spekulativně domýšlet, že se jednalo o rok 2004.

Bylo by vhodné vysvětlit tyto nejasnosti u obhajob a připravit si také veškeré chybějící metodologické údaje.

Zpracování empirické části:

Práce empirickou část v pravém slova smyslu vlastně nemá a celková struktura je velmi matoucí. Student opakovaně střídá a prolíná teoretické pasáže a empirické poznatky. Čtenář tedy přesně neví, co jsou poznatky citovaných autorů a co jsou data samotného studenta. Spíše než o „empirické části“ je možné mluvit o několika málo „empirických poznacích“, které tu a tam probleskují do teoretické analýzy několika autorů, kterými jsou především Herrera a Theodossopoulos, na jejichž citacích je celá práce založena a které jsou také neúměrně dlouhé. Tyto citace jsou druhotně doplňovány vlastními postřehy a daty z terénu, kterým ale není věnován dostatečný prostor a jsou zmiňovány spíše „mezi řečí“. Je to obrovská škoda, protože student nastiňuje a otevírá velké množství nesmírně zajímavých témat:

• Např. na str. 23 v pár stručných větách mluví o tom, jak mu náčelník šel ukázat komunitní trezor. Naprosto nijak však tuto velmi zajímavou situaci nerozvádí. Proč mu šel trezor ukázat? Co tomu předcházelo? Je to jistě výraz velké důvěry ze strany náčelníka, jak si ji získal? Jak dlouho se znali?

• V kapitole věnované městu se dočteme: *Osobně jsem se setkal s častými případy, kdy se jeden ze členů početné rodiny „obětoval“ pro armádu (a pro rodinu), aby financoval studium ostatních sourozenců (nebo spíš jednoho z nich), kteří by později mohli převzít zajištění rodiny.* (str. 21)

Nabízí se uvést zde konkrétní příběh konkrétní rodiny a doplnit ho citací samotných aktérů o jejich motivech, plánech a očekáváních. Něco takového však chybí.

• V popisku jedné fotky stojí: *Emberové i Kunové musejí často zpětně nakupovat své vlastní produkty.* (str. 24) Tento zajímavý fenomén však není blíže vysvětlen. Proč jsou k tomu nuceni? O jaké produkty se jedná?

• Student v práci dále uvádí: *Emberové, a obecně domorodá etnika žijící na území Kolumbie jsou z mé zkušenosti podezřívavější a méně otevřená neznámým osobám, natož k někomu, kdo svou fyzickou vizáží do dané oblasti evidentně nepatří, než je tomu u původních obyvatel Panamy. Bývá tedy poměrně obtížné navázat s nimi jakýkoli hlubší kontakt, někdy dokonce i zahájit běžnou konverzaci.* (str. 16)

Tím spíše je velmi nešťastné, že v práci nejsou dostatečně prezentovány výpovědi jednotlivých Emberů, se kterými navázal (jakožto "gringo") zjevně velmi unikátní přátelství. Ani se nedočteme, jak se mu tak blízké přátelství (s takto uzavřenou skupinou) povedlo navázat?

Takových příkladů je možné najít v práci mnoho.

V úvodu stojí: *Během studia odborné literatury, jsem si uvědomil kolik odborných knih, článků a etnografií už bylo o Emberech napsáno „Druhými“, ale jak málo toho bylo zaznamenáno Embery o sobě samých a o těch „Druhých“.* (str. 8) Čtenář by tedy mohl očekávat, že právě tato práce bude oním chybějícím hlasem Emberů. Bohužel není tomu tak, přestože student pobýval v komunitě dvacet let a měl tak potenciální přístup k obrovskému množství velmi vzácných dat, které mohl nasbírat nejen zúčastněným pozorováním, ale především rozhovory se samotnými Embery. Výpovědi představitelů etnika bohužel nalezneme jen ve velmi omezené míře ke konci práce, jedná se o pouhých osm jednorázových výpovědí osmi Emberů (u kterých navíc formálně chybí místo a datum).

Student dále uvádí, že se nepokouší o žádnou interpretaci jednotlivých výpovědí a na závěr jen sumarizuje společné a rozdílné znaky celkového sdělení. (str. 41) Nevysvětluje však, co ho k tomuto (poněkud nešťastnému) kroku vedlo. Prostor pro vysvětlení mu bude věnován při obhajobě.

Jistou analýzu by si zasloužila především výpověď náčelníka Belisaria, která je poněkud útočná:

Kontaktem s vámi a s jinými kulturami rozměňujeme a ztrácíme svou vlastní kulturu, zapomínáme naše tradice, umění, znalosti a moudrost našich předků. Otravujete naši zem a naše těla vašimi jedy. (str. 43)

Belisario mluví v plurálu a nepřímou tak do své výpovědi zahrnuje samotného autora. O kom vlastně mluví? Zkrátka o běloších, mezi které zahrnuje úplně všechny (včetně autora) i přes jejich dlouholeté přátelství?

V podkapitole „Emberská reflexe vlastní autenticity“ (str. 32–34) nejsou citováni samotní Emberové, přestože nadpis vytváří dojem, že se konečně dostanou ke slovu. Jsou zde popisovány turistické zájezdy do emberských komunit a citováni turisté, kteří vyjadřují pochyby nad autenticitou: *Návštěvníci také případně zpovídají přítomné Embery otázkami typu „skutečně chodíte v tomto kostýmu od rána do večere?“, anebo „opravdu bydlíte v těchto prostých příbytcích, nebo se ihned po představení stěhujete někam do pohodlí?“* (str. 32) Není však jasné, zda byl student někdy přímo přítomen popisované turistické návštěvě nebo zda jen vychází z literatury (níže je opět citován Theodossopoulos).

V abstraktu student nastiňuje zajímavé otázky, které si pokládají samotní Emberové:

Zda přijmout standardy západní civilizace a užívat si vymožeností modernity nebo se uzavřít před okolním světem do rezervace, žít komunitním způsobem a zakonzervovat své tradiční hodnoty? Avšak jaké jsou vlastně tyto hodnoty? Existuje snad nějaká alternativní cesta, jak spolupracovat s globalizovaným světem, a přitom neztratit svou kulturu? (str. 4) V závěru práce na ně však nenalzáme žádné odpovědi. Doporučuji připravit si zamyšlení nad těmito tématy a případně zodpovězení výše položených otázek při obhajobě.

Nakonec je třeba zmínit, že výrazným kladem práce jsou vlastní fotografie studenta, které dokreslují text a jsou velmi kvalitní až umělecké. Je zjevné, že tento smysl pro vizualitu je studentovou silnou stránkou.

Shrnutí a závěr:

Za vážný nedostatek práce považuji naprostou absenci metodologické části. Dalšími nedostatky je absence teoretického ukotvení klíčových pojmů a zcela chybně vyplněná bibliografie, která neodpovídá práci s textem. Největším nedostatkem je však to, že práce není deklarovanou emicky pojatou etnografií. Mohla by být spíše prezentována jako „analýza několika autorů zabývajících se Embery, doplněná vlastními postřehy z terénu“. Tato doplňovaná analýza je však matoucí a není jednoznačně zřejmé, kdy se jedná o výpověď studenta a kdy o citaci jiného autora.

Práce má obrovský potenciál hned v několika rovinách, který je však bohužel nevyužit:

- Student má přístup k nesmírně cenným datům, které tu a tam do textu problesknou, věnuje jim však minimální prostor.
- Umí reflektovat, analyzovat a kriticky přemýšlet. Tuto svou schopnost však uplatňuje při práci s výpověďmi autorů, kteří se v minulosti věnovali stejnému tématu, a nikoliv v rámci práce s výpověďmi svých informátorů.
- Má také hezký sloh a cit pro vyjadřování, ale kazí si to formou, především (hrubými) gramatickými a stylistickými chybami.
- Text dokreslují krásné fotografie, které by bylo možné považovat za jeho nejzdařilejší stránku, bohužel se však nejedná o práci vizuální antropologie.

Hodnocení:

Téma předkládané bakalářské práce studenta Kryštofa Krutského je nesmírně zajímavé, aktuální a relevantní. Jeho zpracování je však bohužel problematické a nedostačující v mnoha rovinách. V práci nalezneme také několik formálních chyb. Přes všechny výše popsané nedostatky však práci navrhuji k obhajobě a hodnotím známkou 3.

Čtyřkoly, 1.2.2024

Mgr. Lucie Remešová